

vel falsum: Ergo fides nunquam potest ad falsum inclinare. Unde.

16. Ad primam rationem dubitandi responderetur negando Minorem; in illo enim casu iustici non tenerentur credere fide divina qua ipsi proponerent Episcopii ut fide divina credenda, sed fide duxaxat humana, quia si essent falsa, non essent credibili fide divina, sed tantum humana; nec alia fide quam humana, in tali casu ea crederent, nempe proper firmam adhæsionem ortam ex imperio voluntatis, non verò ex motivo divinæ revelationis. Si tamen veritatis illis non re ipsa, sed putative tantum revelationis dissentirent, essent hæretici, non quidem formaliter, sed virtualiter tantum & argumentativè; quia existimantes illas esse veras, & à Deo revelatas, atque ut tales ab Ecclesia propositas, eo ipso quod illis dissentient, & eas resuarent, essent ita dispositi quantum ad effectum, ut divino testimonio, & Ecclesiæ propositioni, nolent præbere assensum, subindeque si non in re, saltem quantum ad effectum, censerentur hæretici.

Ad secundam responderet D. Thomas h̄c artic. 3. ad 3. Hoc ad fidem credentis pertinebat post Christi nativitatem, quod crederet eum quandoque nasci sed illa determinatio temporis in qua decipiebatur (ille qui ante Evangelij promulgationem credebat ipsum nasciturum) non erat ex fide, sed ex conjectura humana; possibile enim est, ex conjectura humana hominem fidem falsum aliud existimare, sed quod ex fide falsum existimet, impossibile est.

Sicut ergo, si quis continuaret actum quo vult dare elemosynam, ut sublevet miseriam pauperis, & postea, perseverante hoc proposito, affectaret simul inanem gloriam, talis actus, quantum ad substantiam in se, semper procederet à misericordia; modus tamen ejus esset à vanâ gloria, & inordinato affectu. Ita pariter, si Judæus ante nativitatem Christi haberet hunc actum, Christus nascetur, illumque post Christi nativitatem continuaret, talis assensus, post Christi nativitatem, esset quidem à fide, quantum ad substantiam, sed modus ejus ab alio habitu petendus esset, scilicet ab humana opinione & conjecturis, quibus potest subesse falsum.

Ad tertiam responderet idem S. Doctor ibidem ad 4. quod fides credentis non referuntur ad has species panis, vel illas, sed ad hoc quod verum corpus Christi sit sub speciebus panis sensibilis, quando recte fuerit consecratum; unde si non recte consecratum, fidei non suberit propter hoc falsum.

17. Circa quam doctrinam benè monet Caietanus, ut diligenter adverras, ne dum audis quod fides non respicit has vel illas species, sed hoc solum quod verum Christi corpus sit sub speciebus panis sensibilis, incidat in errorem dicentium, quod hostia qua adoranda offeratur in Ecclesia, sub conditione solum, nempe si sit verè consecrata, non verò absolute, adoranda sit: ad hoc enim ut fidelis eam absolutè adorare teneatur, sufficit quod habeat certitudinem moralem, quod verè consecrata sit; talis enim certitudo sufficit ad judicium prudentiale, quod est proxima regula dirigenz in suis operationibus omnes virtutes morales, inter quas præcipuum tenet locum religio. Sicut certitudo moralis quam habemus de parentibus, sufficit ut illis debitum honorem exhibere teneamus.

Objectum fidei debet esse obscurum, unde repugnat si null effe in eodem intellectu actum fidei & scientia vel clara visionis de eodem objecto; evidens tamen in attestante, cum fidei compossibilis est.

18. Prima pars hujus assertionis patet ex illo Pauli ad Hebr. 11. Fides est sperandarum substantiarum, argumentum non apparentium. Quibus verbis manifestè significat, objectum fidei sic debere revealari, ut non appareat, seu non videatur. Unde in Greco habetur & βεπούσιν, quod significat non visum. Item, idem Apostolus 1. ad Corinth. 13. dicit nos videre nunc mysteria nostræ fidei, per speculum, & in enigmate, quod obscuritatem divinæ revelationis, cui fides innitur, aperte declarat. Quare à Cyrillo mysteria nostræ fidei, sacratissima anigmaria appellantur, & sponsa Cantic. 4. dicit quod sponsi come sunt sicut elate palmarum, nigra quasi corvus; quia mysteria nostræ fidei, per illas designata, non solum sublimissima sunt, & omnem humani ingenij transcendunt intelligentiam, sed etiam obscurissima, & facta quadam caligine involuta. Sicut ergo de ratione objecti spes est quod non possideatur, ita de ratione objecti fidei est quod non videatur. Unde Augustinus tract. 40. in Joan. Quid est fides? credere quod non vides. Et tract. 19. Hoc est laus fidei, si quod creditur non videatur.

Ex hoc probata manet secunda pars assertionis, repugnat enim idem objectum simul esse clarè & obscurè cognitum, seu simul visum & non visum: Sed per scientiam, & visionem beatificam, objectum videtur visione intellectuali, seu clarè & intuitivè cognoscitur; per fidem verò obscurè & anigmatica: Ergo implicat in eodem intellectu esse actum fidei, & scientię, vel clara visionis de eodem objecto. Sicut quia spes est de beatitudine & clara Dei visione, nondum habita, juxta illud Apostoli ad Roman. 8. Quid enim videt quis quid sperat? Repugnat actum spes simul cum visione beatifica posse conjungi.

19. Nec valet quod dicunt aliqui Recentiores, repugnare quidem idem objectum esse simul visum & non visum, clarè & obscurè cognitum, per idem medium, non tamen per diversa media. Non valet (inquam) prius quia ipsa media quæ fidem & scientiam causant, opponuntur contradictori: Ergo non possunt simul esse in eodem intellectu, subindeque nec fides & scientia, ratione diversorum mediorum. Conscientia patet, Antecedens probatur. Medium aëris scientifici habet pro suo effectu formaliter reddere objectum in se evidens, revelatio verò obscura habet illud reddere obscurum seu non evidens: Sed evidens & non evidens opponuntur contradictori: Ergo media quæ fidem & scientiam causant, oppositionem contradictoriam implicant.

Secundò, licet tenebrae & lux causentur à diversis causis, tamen si comparentur ad idem intellectum, non possunt esse simul, quia privativè inter se opponuntur: Atqui similiter assensus scientificus, & assensus fidei, habent effectus formales privativè vel contradictori: inter se oppositos, cum primus reddat intellectum clarè videntem, & ita ipsum ad hoc determinet, ut non possit ei dissentire; secundus è contra constitutus intellectus obscurè cognoscens veritatem, & ita ipsum afficiat, ut illum non convincat: Ergo non possunt simul esse in eodem intellectu respectu.

pectu ejusdem objecti, ratione diversorum mediiorum.

Tertiò, si diversitas mediiorum sufficeret ad tollendam repugnantiam & incompossibilitatem quam assensus oppositi & contrarij inter se habent, sequeretur non solum scientiam & fidem, sed etiam in fidem & hæresim, posse simul in eodem intellectu existere, quia fides & hæresis ex diversis medijs procedunt: At hoc absurdissimum est, cum fides & error ad invicem comparentur, sicut tenebrae & lux: Ergo & illud.

20. Tertia vero pars quæ afferit evidentiam in attestante, cum fidei compossibilem esse, probatur prius ex D. Thoma h̄c qu. 5. art. 1. ubi sic ait: Illa sola manifestatio excludit fidei rationem, per quam redditur apparet vel visum id de quo principaliter est fides: At evidencia testimonij divini non reddit apparet vel visum id de quo principaliter est fides, res enim revelata, non obstante hujus testimonij evidentiæ, manet in se intrinsecè obscura: Ergo, juxta D. Thomam, evidencia in attestante cum fidei compossibilis est. Unde idem S. Doctor articulo sequenti hæc scribit: Si aliquis Propheta prænuntiaret in sermone Domini aliquid futurum, & adhiberet signum, mortuum suscitando, in hoc signo convinceretur intellectusvidentis, ut cognosceret manifestè hoc dici à Deo, qui non mentitur, licet illud futurum quod prædicatur, in se evidens non esset: unde per hoc ratio fidei non tolleretur. Quibus verbis clarè docet, cum manifesta locutione Dei qui non mentitur, subindeque cum evidencia in attestante, posse stare fidem circa rem dictam, vel revelatam; quia per talem locutionem, vel revelationem, illa non redditur evidens in se.

21. Ratio etiam id suadet: quamvis enim illud omne quod à Deo revelatur, sit verum in se, non tamen propriea qui evidentet cognoscit aliquid esse revelatum, continuò videt illud esse verum in se; quia licet id quod à Deo revelatur, sit verum in se, non tamen cognoscitur in se, nec penetratur ejus veritas objectiva, sed sola externi testimonij revelatione innotescit. Ex quo intelliges, objectum quidem quod fides credit, debere quidem in se esse obscurum seu non visum, subiectum tamen cui credit, posse esse clarè cognitum, subindeque evidentiæ in attestante esse cum fidei compossibilem. Et certè B. Virgo, cunsciret se non peperisse viam ordinariam, sed simul virginem se esse & matrem, taleque signum receperisset in testimonium divinitatis filij quem generat, habebat evidentiæ in attestante de Christi divinitate, & tamen illam fidei divina credebat. Item Angeli ante beatitudinem, & in statu vita, habuerunt fidem, ut docet S. Thomas qu. citata art. 1. & tamen supitem Angelus habebat evidentiæ in attestante mysteriorum quæ Deus ipsi tunc revelavit; cum enim evidenter cognosceret se esse supremam & primum Angelorum, subindeque non posse ab alio illuminari (illuminiatio enim est superioris ad inferiorem) evidenter etiam cognoscebat, quod Deus immediatè ipsi loquebatur, & sua mysteria revelabat: Ergo in eo fides simul stabat cum evidentiæ divinæ testificationis seu revelationis, quæ evidentiæ in attestante dicitur.

Nec valet quod aliqui dicunt, nempe quod licet primus Angelorum videret se esse supremam omnium creaturarum quas cognoscebat, poterat tamen existimare, quod Deus per miraculum occularet sibi creaturam superiorē, quæ mediante sibi proponerent res fidei. Nulla enim erat prorsus ratio ob quam id posset suspicari, cum evidenter

cognosceret se esse supremum Angelorum, & quod ipsi debebatur connaturaliter cognitio Angelii alterius, si daretur; & alias nulla apparebar causa quæ Deus moveretur ad denegandum ei quod ipsi erat debitum connaturaliter.

Solvantur objectiones.

21. Objicies primò contra primam partem assertionis: Fides est lumen quoddam intellectuale: Sed de ratione luminis est pellere tenebras & obscuritatem: Ergo obscuritas non est de ratione fidei, nec ad ejus objectum pertinet. Unde Chrysostomus super Matthæum ait quod fides lampas est, quia sicut lampas illuminat dominum, ita & fides animam.

Respondeo quod licet fides sit lux quædam spiritualis, & animæ lampas, quatenus objecta à Deo revelata illi manifestat; ab ea tamen non pellit omnem obscuritatem & caliginem, sed est obscuritas quædam intermixta, seu lux aliqua mixta tenebris, & simili columnæ quæ ducebat filios Israhel per desertum, quæ erat ex una parte obscura, & ex alia lucida. Unde D. Petrus in sua epistola eam appellat lucernam lucentem in caliginoso loco. Et D. Gregorius lib. 29. moral. cap. 2. illam comparat auroræ, quia tenebris lucem permisit, & luci tenebras; & inter hujus vitæ noctem, & eternitatis diem, veluti confinium est. Quid in hac vita (inquit) omnes qui veritatem sequimur, nisi aurora vel diluculum sumus: Quia in umbra fidei vivimus, & ad lucem aeternæ gloriae ambulamus. Abhuc aurora est, quia inter se vicissim lux & umbra consurgunt. Triplex ergo est lumen supernaturale, & à Deo infusum, nempe lumen fidei, lumen prophetæ, & lumen gloriarum, inter quæ hoc reperiuntur discrimen, quod primum exigit essentialiter aliquam obscuritatem, & illam semper annexam habet; tertium est contra evidentiæ & claritatem essentialiter exposcit, & omnem pellit obscuritatem, & caliginem; secundum tamen & permissive se habet ad obscuritatem & evidentiæ; interdum enim cognitio prophetica, obscuræ & anigmatica est, qualis erat olim in Prophetis, secundum illud Numer. 12. Si quis fuerit inter vos Prophetæ Domini, per somnum & visionem loquar ad eum. Aliquando vero clara & evidens, ut in Christo, in quo nulla poterat esse cognitione obscuræ, & anigmatica, cum simul esset viator & comprehensor; unde licet in eo non fuerit nec potuerit esse fides, benè tamen lumen propheticum, ut docet D. Th. 3. p. qu. 7. art. 8.

22. Objicies secundò contrasecundam partem assertionis: Omnes tenentur credere Deum esse, juxta illud Apostoli ad Hebr. 11. Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus sermuncrator sit: Sed plures habent scientiam & demonstrationem evidenter de existentia Dei: Ergo fides & scientia de eodem objecto possunt simul in eodem intellectu existere.

Respondeo negando Majorem, ut enim docet D. Thomas 1. p. qu. 1. art. 2. ad 1. existentia Dei, cum possit evidenter cognosci, & ratione naturali demonstrari, per se non pertinet ad fidem; sed solum per accidentem, & respectu illorum qui evidenter non habent de illa notitiam. Unde hæc veritas, ut ibidem ait S. Doctor, magis est præambulum ad fidem, quam articulus fidei: Fides enim (inquit) presupponit cognitionem naturalem, sicut gratia natu-

ram. Ad locum verò Apostoli dicendum est, illum loqui de Deo ut est author supernaturalis, & remunerator in tali ordine, non autem de Deo ut auctore naturae. Ita S. Thomas in hac parte quæst. art. 7. Vel quod hæc verba Apostoli verificantur in illis qui non habent evidenter demonstracionem de existencia Dei. Nihil enim prohibet (inquit S. Doctor loco citato ex 1. parte) illud quod secundum se demonstrabile est, & scibile, ab aliquo accipi ut credibile quæ demonstrationem non capiat.

23. Objecies tertio: Quando D. Paulus in raptu vidit divinam essentiam, non amisit fidem, cum remanserit adhuc viator, & fides ad statum & positionem viae pertineat: Ergo tunc fides & clarae Dei visio simul fuerunt.

Respondeo tunc mansisse fidem in D. Paulo, quantum ad habitum non verò quantum ad actum; subindeque habitum quidem fidei stare posse cum clara Dei visione, per modum transuentis communicata, non tamen actum illius. Solutio est D. Thomas infra quæst. 273. art. 3, ad 3. ubi sic ait: Quia Paulus in raptu non fuit beatus habitualiter, sed solum habuit actum beatorum, consequens est ut simul tunc in eo non fuerit actus fidei, fuit tamen simul in eo habitus fidei.

24. Dices, si habitus fidei possit simul stare cum clara Dei visione, poterit etiam simul stare cum lumine gloria; sine quo visio beatifica elici nequit, ut in Tractatu de visione Dei ostendimus, subindeque habitus fidei poterit esse in beatis & comprehensoribus.

Respondeo distinguendo Antecedens: poterit simul stare cum lumine gloriae, dato per modum auxilij, & passionis transuentis, concedo. Dato per modum habitus, & forme permanentis, nego. Lumen autem gloriae quod fuit collatum D. Paulo in raptu, non fuit illi datum per modum habitus, sed solum per modum auxilij & passionis transuentis, sicut lumen quod infunditur Prophetis, dum futura ipsi revelantur, ut docet idem S. Doctor loco citato in resp. ad 2. his verbis: Divina essentia videri ab intellectu creato non potest, nisi per lumen gloriae, quod duplicitate participari potest. Vno modo per modum forma immanentis, & sic beatos facti sanctos in paria. Alio modo per modum cuiusdam passionis transuentis sicut dictum est de lumine prophetie, & hoc modo lumen illud fuit in Paulo, quando raptus fuit.

25. Instabis: Incompossibilitatem formarum inter se oppositarum, non facit longitudo temporis, sed natura oppositionis: Ergo si habitus fidei, & lumen gloriae, non possint permanenter esse simul, ratione oppositionis quam habent inter se, nec poterunt etiam transunter simul existere.

Respondeo cum Cajetano, quod incompossibilitas formarum inter se oppositarum, oriatur quidem ex natura oppositionis, sed aliquando oppositione inter aliqua non est in actu exercito, nisi illæ sint in statu quieto & permanenti, subindeque interdum necessaria est permanentia, ut exerceatur incompossibilitas inter illas, ut patet in accidente spirituali, cui quamvis repugnet subjectari permanenter in re corporea, potest tamen transunter recipi in ea, ut de virtute productiva gratiae, respectu sacramentorum, docet expressè D. Thomas 3. p. quæst. 62. art. 4.

26. Ex his intelliges, quod si daretur aliqua demonstratio, que non permanenter, sed solum transunter, intellectum afficeret, non excluderer habitum fidei, sicut clara Dei visio D. Paulo raptum &

per modum transuentis communicata, illum non expulit, sed duntaxat ligavit, & impedivit ne in actum prorumperet; quia tunc illa demonstratio non generaret habitum scientiae, cum habitu fidei incompossibilem.

27. Objecies ultimè contra tertiam partem assertioñis, in qua diximus evidenter in attestante esse cum fidei compossiblem: Fides ratione obscuritatis quam essentialiter exigit, omnem evidenter & claritatem excludit: Ergo evidenter in attestante cum fidei incompossiblem est.

Respondeo fidem ratione sua obscuritatis excludere quidem evidenter rei in se, & quoad rationes intrinsecas, & praedicata essentialia, non tamquam quoad rationem extrinsecam revelati, sed potius exigere Dei revelantis testimonium, de quo sibi constet. Unde D. Thomas infra quæst. 171. art. 5. & Cajetanus ibidem docent, Prophetam, dum illuminatur à Deo, certum fieri de illuminatione & locutione Dei, habereque ejus evidenter, iuxta illud 2. Regum 23. Mibi locutus est fortis Israël, dominus homini, sicut lux aurora oriente sole manerunt abesse nubibus. Ubi valde apposite, ad innuendit hanc revelationem esse evidenter solum in attestante, comparatur luci auroræ, ut distinguitur tum à cognitione omnino clara & meridiana, qualis est visio beatifica, tum à cognitione omnino obscura, scilicet à sola fide.

28. Dices, Evidens cognitione de essentia Dei, habita per scientiam & demonstrationem à posteriori, ex effectibus à Deo producitis, excludit fidem, unde illi qui hujus veritatis Deus est, habent scientiam & demonstrationem à posteriori, non habent illius fidem, ut in solutione secundæ objectionis dicebamus; & tamen effectus à Deo creari, sunt omnino extrinseci respectu essentiae & existentiae Dei: Partiter ergo evidens cognitione testimonij Dei, que evidenter in attestante appellatur, extinguet fidem de re quæ à Deo revelatur, quamvis illud testimonium ipsi extrinsecum sit.

Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam & paritatem. Ratio disparitatis est, quia cum omnis effectus sit, non quidem formaliter, sed virtualiter in sua causa, & Deus sit causa efficiens omnis entitatis creatæ, quælibet creatura potest dici quoad omnia quæ habet, virtualliter Deo intrinseca. At verò divina revelatio, quamvis sit causa efficiens esse extrinseci veritatem nostræ fidei, nempe esse revelati, & esse testificari, non tamen esse intrinseci illarum, subindeque nullo modo, etiam virtualiter, saitem quoad esse proprium & intrinsecum quod habent, dici possunt ei intrinsecæ.

§. VII.

Objecta seu mysteria nostra fidei, quamvis sint in se obscura, sunt tamen evidenter credibilia.

29. Ratio est, quia aliunde sumitur veritas alius propositionis, & aliunde ejus credibilitas; veritas enim peccat ex connexione intrinseca subjecti & predicatorum, credibilitas autem ex testimonij, signis, & motivis extrinsecis, quæ reddunt illam credibilem seu dignam cui fides adhibetur: At plura sunt testimonia, signa & motiva extrinseca, quæ reddunt mysteria nostra fidei digna quod illis fides adhibetur: Ergo illa sunt evidenter credibilia, evidenter non metaphysica, sed moralis, excludentes omne dubium rationabile de opposto, juxta

juxta illud Psalmi 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Major constat, Minor verò non aliter probari potest, quam præcipua credibilitatis mysteriorum nostræ fidei motiva explicando. Illa fuisse deducita habes apud Augustinum contra Epistolam fundamenti cap. 4. & lib. 1. de civitate capite 21. usque ad 23. & lib. 22. à capite 5. usque ad 10. Eusebium toto ferè opere de præparatione evangelica, sicut & altero de demonstratione, Arnobium lib. 8. contra Gentes, & Vincentium Lyrensem in suo communiorio. De illis etiam differunt S. Thomas 1. contra Genit. cap. 6. & ibi Ferrariensis, Bellarminus tom. 2. controv. 1. lib. 4. & plures alii. Nos quoque in Cypreo Theologia Thomistica digressionem utilem & jucundam edidimus, in qua duodecim præcipua credibilitatis nostræ fidei motiva, seu argumenta fusè expendimus. Hic pauca breviter ac succinctè exponemus.

30. Primum ac præcipuum sumitur ex modo mirabili quo in mundum fides & religio Christiana inducta & propagata est, in quo motivo, seu argumento, plura continentur admiratione dignissima. Primum est promptius seu celeritas, quæ Christi fides per totum ferè mundum introducta & diffusa est. Nam Paulus ad Coloss. ait jam suo tempore fidem Christi fructificasse in universo mundo, & Justinus Martyr, qui vixit initio secundi saeculi, in dialogo cum Triphono, sic ait: *Nullum hominum genus est, sive Barbarorum, sive Gracorum, aut eorum qui planis pro dominibus utuntur, vel qui domorum usum non habent, apud quos Iesu, qui crucifixus est, nomine, preces & Eucharistia omnium rerum creatori non sunt.* Eadem habet Irenæus lib. 1. cap. 3. & Tertullianus, qui etiam secundo floruit cap. 7. libri contra Judæos, dicit Christianam fidem latius fuisse dominatam, quam Romanum imperium; multaque loca Romanis inaccessa, fuisse Christo subditæ. Demum Chrysostomus in libro quod Christus est Deus, ait quod sic ut Deus initio mundi dixit, *Germinet terra herbam virentem, & in momento omnia fuere pratum, omnia hortus, ita jussit ut Ecclesia brevitempore fieret, & nemo potuit obstatere, & ut Synagoga destrueretur cum templo, & nemo potuit restituere.*

31. Secundum admiratione dignissimum est, tam celere mundi conversionem, & fidei per totum orbem diffusionem, factam esse per Apostolos, id est pauculos pescatores, ante rudes & idiotas, imbelles, pauperes, contemptibiles, non armorum potentia, non magnatum praesidio, non opum, voluptatum, & bonorum illecebris, non eloquentiae, & ut loquitur Chrysostomus serm. 3. Pentecost. *Non sunt avenientes, non arcus tendentes, non sagittas mitentes, non pecuniam largientes, non in eloquentia confidentes, &c.* Unde in libro citato quod Christus est Deus, sic discurret: Nemo unquam ædificans mutum ex cemento & lapidisbus, si manus ei ligarentur, posset opus perficere: Apostoli autem, non tantum ligati, sed innumerabilia passi, ædificarent totum orbe Ecclesiam, & fidem per totum mundum disseminarunt, repugnante Principium & Magnatum potentia, Philosophorum sapientiam, Rhetorum eloquentiam, repugnantibus demum humanis sensibus & affectibus: in quo elucet maxima vis & potentia fidei nostræ, & Crucis Christi.

32. Alia consideratio hujus argumenti est quod Apostolorum prædicatio, non solum fidei iugo subdidit homines plebeios, rudes, & ignaros, sed etiam viros suo avo doctissimos, Dionysium, Clementem, Irenæum, Justinum, Arnobium, Aristidem, Athenagoram, Laetantium, Tertullianum, & alios

viros eloquentes & doctos, qui Christianam legem totâ facundiâ infectabantur, & convitijs ac lecomatibus proscindebant. Ipsi etiam Imperatores, Reges, & Principes, pescatorum doctrinæ paruerunt, & quos furore persequabantur, prosecuti sunt fide, ut bellè ait Augustinus lib. 22. de civitate cap. 7.

33. Demum in edem arguento mirabile est, quod fides & religio Christiana in medijs persecutionibus creverit & propagata fuerit, & quadam veluti antiperistasi, undeque obscissa, oppressaque, palma in modum, scilicet erexerit, & vegetior, potentior, augustinque effecta sit. Unde Justinus in Dialogo contra Triphonem, Ecclesiam viti comparat, quæ ipsa sui putatione, uberior redditur. Et S. Leo serm. 1. de Petro & Paulo, agro fertilissimo, in quo grana quæ singula cadunt, multiplicata renascuntur: *Ecclesia* (inquit) non minuitur persecutionibus, sed augetur, & semper dominicus ager, segete ditione vestitur, dum grana quæ singula cadant, multiplicata nascentur. Demum Hilarius lib. 4. de Trinit. in hanc rem bellissime ait: *Sicut olim crecentibus diluvij fluctibus arca sublimis ferebatur, & tandem procellarum vitrix requiebat super montes Armeniae: non disperi modo Ecclesia, dum exercetur, floret; dum opprimitur, crescit; dum contemnitur, proficit; dum ceditur, vincit.*

34. Alterum credibilitatis nostræ fidei argumentum sumitur à miraculis à Christo in ejus testimonium & confirmationem editis. Hoc argumentum magni ponderis est, & maximam habet vim: cum miracula (ut ait Chrysostomus homil. 14. in Matth.) sint pignora divine omnipotentia, hoc est opera in quibus ita elucet Dei potentia, ut constet quod nulla creatura hæc potuerit præstare. Vel ut alij dicunt, *sigilla Divinitatis*, quibus Deus ea quæ credenda proponit, obsignare solet, id est que si quæ doctrina confirmatur miraculus, tanquam si mirabile revelata, dubitandum non est quia ipsa sit vera, & divinitus tradita, cum illa sint virtutis testificatio Dei veritatem approbantis. Multis autem, magnisque miraculis, fidem Christianam, à Christo, ejusque Discipulis, confirmatam esse, restatur Apostolus ad Hebr. 2. his verbis: *In nos confirmata est, contestante Deo signis, & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus Sancti distributionibus.* Id etiam constat ex quatuor Evangelij, ubi, passim cœci, muti, surdi, claudi, paralitici, leprosi, hydroptici, & alij leguntur à Christo sanati, mortui etiam suscitati, dæmones à corporibus pulsi, maria solo jussa sedata & calcata, & alia innumera signa & miracula, quæ ut ait D. Joannes 3. *Si scribantur per singula, nec ipsam arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt liberos.* Unde Richardus à S. Victore de Trinit. cap. 2. ait nos posse cum omni fiducia Deo dicere: *Domine si error est quod creditur, à te decepti sumus: ista enim in nobis ijs signis & prodigijs confirmata sunt, quæ non nisi à te fieri potuerunt.*

35. Sed quamvis in confirmationem nostræ fidei, nullum editum fuisse miraculum, non esset tamen minus credibilis; nam ut bellè ait S. Thomas 1. contra Genit. cap. 6. *Omnibus signis mirabilius est, si ad credendum tam ardua, & ad operandum tam difficilia, & ad sperandum tam alta, mundus absque mirabilibus signis inductus fuisse à simplicibus & ignobilibus hominibus.* Quem locum ponderans Cajetanus 3. p. quæst. 43. art. 4. sic ait: *Adverte ex libro primo contra Gentes capite sexto, quod aut conceditur Christum fecisse miracula relata in Evangelio, vel non? Si conceditur, habetur illius deitas; si non conceditur, etiam habetur ex hoc maximo miraculo, quod absque*